

ACC. N:R.

994

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: *SKÅNE* Upptecknat av: *Frö Elina Bartholin*
 Härad: *BARA* Adress: *Bergsg. 19. Malmö*
 Socken: *GENARP* Berättat av: _____
 Uppteckningsår: _____ Född år _____ i _____

Uppteckningen rör *Nakt* 1.

Felafoton 1.

Bäcksvästen 2.

"Fetter och Gossarne" 2.

Släta manen på bästa hästen, skräddaren 2

djupt i grötstaket. Grötkruv - jullekar. 2.

Felldagen och Pukdagen 3.

Väderleksmärken. Ordspråk. 3

Mästaren 4

Boende kvinna 4

Föd. 4

Baran i Vanelen 5

5 Sid 7

Slakt af Nov. slaktades får och gäss, val som ej behöfdes för hushållens
sålles i slakt. För denna resa var man mycket orolig. Om man nämligen innan
drömde om katter och smådjur då blef det otur, och var det första
målet på vägen en gammal gummä - då blef det dålig affär.

Sågen användes att släpa tjus och "präror" af.

Priggen af tje var det svinslag, varefter lagades blodkött^(prösa), af vilken en
smalbit bars till de intimaste "naboarna" så lagades "lungkött" (prösa)
"leverprösa" och "hackprösa" (med isterkött) och sylta.

Mannen som gick omkring och slagta bouka som betala för "slaktaren."
en aflängt kilformigt stycke utskuret så att sticket hållet satte i mitten.
Så kom bakat: två bak groft och surt, en bak mellanfett
så det fäna och sist knäckebröd. Tunnstjorda kakor pryddas med
rutor efter tänderna af en grof kam.

Det gjordes att undgå "löd rand" i det fäna brödet för det betydde
lödssall.

F. o. m. till julafton skulle man då man gjorde besök ånslå "Eofel".
Efter hälsningen skulle man säga: "Skall önskan ja en god jul, ja häls
och att vi som käre e". Alla skulle t. o. m. knut trakteras med mat
för det mesta, eller i min barndom kaffe, med löpp, eller gäse.
I min hemort doppades ej i pryta eller lades halm på golvet.
det vitskurade golvet beströddes med vitt sand som för köpt i
Halmö och så hackat "ene", som Hans Koch gick och sålde till
jul. Mor köpte för 6 styver och det räckte även till då öl och
drickkaffering skulle skålas.

Till jul dar innan jul kokades "julasall": ett stycke fläckkyll
lungprösa en färbock och röllprösa deraf bestod "sallputet", ett
fett berfat. På spadet kokades långbein, som man redan smakade
mer i lekrukor och tag af och stekte upp till kott och kött under
julen.

vid 5 tiden julafton var allt färdigt och i ordning: band hunden
löst och kreaturen från ren ströhalv och extra föder korna
vardera en skiva groft bröd, i mormors tid på en stapporil
på det de ej skulle råka ut för något styg och "sina"
Bordet i stugan dukat, med porshins-dricka knust med bilder
på och öl i smitt på bordet, Ivenne malmstakar med tjus i

Så var der en djup tårerik övergång en flät vid vårt kvarter och en skiva bröd af varje sort utom det grova. Så äts middag fläsksuppa med frickadeller och klumpar, fläsk potatis och senap. På många ställen bjöds en fälig granna högtidsaftnarna så även i mitt hem. Efter middagen vilade man, gav i kakelugnsbänken, så berättades om spöken och trollmaran, varulven; skogsmannen och skogsmannen som bär i alekärrer vid Tappstadavärd. Bäckhästen som gav sig på att och givit föder. och varsel som gav hört.

Vid 8 tiden dukades tre sjelfva heliga afton med fisk och risgrät och klenät.

och var viss om att man inte glömt vettar och goarisse med en tårerik grät och mjölk ovan loftemmen klesna små hus tomter syslades på loftet så att "sändväsarna" skulle bli dryga och så i ställen och den häst de särskilt utmärkte flätade de manen på i en massa små flätor nära nog omöjliga att gå upp. För förbjöd också strängeligen att ingen fick fläta upp det.

Ej heller glömda man inom gården som på bordet sätta en skål djupt med i den så slapp någon få hål på gräset. Det hade då kunnat hända att denne datt under kom. - år. Så rimrades tre gräset: "klemne grödan e kokt i gryda ä' inte i spann. Den vätsine bär kringa o man."

Sin heltes det med nätter, blindbock, låna värme träd på en mål, man lade en träbetsman på garvet, sätte sig på "klönsen" och balansera med benen i kors över sjelva beteman så skulle man träd en träd i en stoppmål.

Sådan kom det "julaspöke" utklädda på julafton. Innan vi gick till vägs lättes aftonbön och sjöngs en julpsalm. Juldagsmorgon om det ej var ötta "lätta mor högt och så var det frukost med sylta rödbetor och kortare fint bröd smör och smeta sulfadad, som så under juldagen stod vid nedersta bordsändan för att antas tre kött. Middag repbeustek potatis och kare risgrät som lades upp på en stort tennfat och kokt öl slops över, alla äto af samma fat. Annandag var "sulfadad" bortu och tre frukost smör och grisgäster leverkorv rödbetor Kaffe & blåsa mor: "Julaftan ä' Julada ha' vi så gott vi vill ha', onen andajul gimmer mor så gott sul". Annandag för fick dräng och gunga frött att gå till sin hem och gunga var sin "Julakaga".

Om Anders (30 nov) braska skulle julen slaska. - Sådant vädrat var

Jr. ö.m. Juldagen kom. Enut skulle årets följande månader bli.

Nyårsafton var lik julafton med fisk och Gröt. Kl. 12. sköts det gamla året ut och så det nya in. På vissa hvar gick man årsgång - någon gick ut, då alla var samlade, och gick runt huset 3 ggr. titta på in i stugan var det då någon som syntes utan huvud, kom den att dö under året. Likaledes om tuggen stälde sig att gata på trappan nyårsdagsmorgon då gick han ut någon. Komme kör julen ut. Tidigt på morgonen innan det var ljus smög man sig till grannens med en gubbe, formad af en halmkärve, det gällde praktisera denna inom fästugedörren utan att bli upptäckt. A. Klasius (3 febr.) skulle spinnrockarna lagas ut och ej mer hin spinnas, ty då blefvo värtormarne så svåra att taken blåste af.

Om det fräs "Fros natt" (24 mars) skulle det frysa 40 nätter.

Beda (27 maj) skulle man säta bruna bönor.

Skärtorsdag skulle man äta grönkål, barn från skärtorsdag kom att se språk.

Påskdagen fick man inte äta ägg då fick man bölder.

Annanlag gick vankades påskägg, färgade i dykade på lättskal, kaffesump mm. Då skulle man välja var en och skrifva namn och årtal på och gömma till nästa påsk, hufus det juu blef man rik tomt blef man fattig. På vissa orter kändes påskäggen rukkampar. Förklaring derpå erhöi jag då jag för cirka 30 år sedan under en besök var på "påskagille" i en öfver bondgård på vilarstätt.

Efter middan gingo vi ut i salen, dit bars stora fat färgade hårdkokta ägg, de som ville detta, togen gingo så vardera en klappträ, så togs vi vardera 3 ägg det ena placerades vid ena långväggen, en bit från väggen, på ystret så stälde vi oss på motstående sidan var och en mätte för sitt ägg, på båda vi oss framåt hvar klappträ i vänster hand sinne med det lade ägget derpå och lät det rulla längs ystet till jorna, då det rökade det lagda hade man vunnit en.

Annanlag Pisk fick tjennarna påskkagn och påskägg och frise att beräkna sina hem.

Om regnen var i al 18 maj skulle den bli färdig till skörd 29 juli deraf: "Mår rik ger al ger Olaf kaka."

På den 29 Savaredagen blef det regn Torkeor midsommarafton var det bra att efter solnedgången rulla sig

i daggen i en klöverfärd över äng, det hjälpte mot värk och andra "krämpor." Så skulle man plöja "San Hans" urter." och sticka in under en bjelke över bordet i stugan en för var person. Dessa skulle där och vänta med tapparna uppåt; men om någon visnade slog den personen snart.

Om horna på vägen voro många, kunde det hända någon hade förggort dem, då var det bra bränna krut över dem, man tog en järnplåt lade lite hår och några spån av kons klövar samt en nyppa krut i 3 högar på plåten häll det över kon och antände det hornspånorna lukta illa deras ardspråk: "Luktar du bränt horn" Ibland kunde det hända då man kerna smör att det inte ville bli snör, då trodde man att någon förggort det, och för att ej bli illa trodd skulle man, då man kom på en ställe där man häll på kerna, efter man hälsat tiggande gå fram till fast i "törelan" och kerna några slag.

Nå en kvinnas färd barn fick hon ej göra besök och helst ej gå ut efter salen gått ned så länge hon ej var kyrktagen.

Predigt dagen gick man med "barleja" till barnsängskvinnans, en stor lekruka hafsvappa med mycket svickor och russin, och en tallrik "stenkager" (plättar.)

Barnkläder fingo ej hänga ute efter solnedgången så länge barnet var odäpt, hände det skulle modern göra upp eld på spisen och tiggande till kläderna och 3 ggr föra dem över elden. Nå jag var liten, det var på 1870 talet fingo vi synkron lilekasta, mor gjorde vad hon kunde, en bra medel var råttika och brunt socker, men det hjälpte inte. Nå kom gamla Ingrid, mors "spänkekinga." omkring 70 år gammal. Hon sa att jag skulle gå och låna kyrknyckeln och så gå till någon som hade ett sto med fäl och mjölka stoet. Men om möjligt skulle vi dricka ur kyrknyckeln. Men gjorde vi också. — — —

Min farmor som dog på 70 talet nära 80 år omkulade att under hennes tid så någon var döds sjuk och slutet var svårt, så gingo de upp på taket och vände om "ryggsträn" också togs undan i bädden och dynor som befärades inuti bädden annan fjäder än gäsfjäder.

Vattnet som en död förtäts i togs vara på för att kastas efter lilefötjet. En sax lades på likets bröst så länge det var ovan jord.

En en havande kvinna dog, skulle i kistan läggas
ett stycke tyg, sax, vas, nål och tråd. När froddes att då tid
blef föddes barnet.

Maran var en förvandlad kvinnserson, dömd
att vandra om natten och gå in i husen och lägga sig på
brösten på någon sovande som låg på ryggen. "Marrit".
För att skydda sig därefter skulle man sätta sina skor
med hämlarna & mat sängen och för säkerhets skull en
"fälekknif" (fickknif) med eggen uppåt i ena skon, ty maran
skulle först sätta beuen i skorna innan hon hade makten
gå upp i sängen.

Varulven var en förvandlad mansperson, dömd att
vissa tider om natten vandra omkring och söka en
havande kvinna, för att döda och dricka hennes hjertablood.
Hetta skulle lösa förbannelsen. Helt var många som sagt
varulven komma länkande på tre ben det 4de rät ut som
svans. Han hade ej makten gå in i hus över dörrtröskel,
därför föräktla han ibland gräva sig under grunden,
så att de på dagen finge fylla igen djupa hål.

En en kvinna råkade ut för en varulv, skulle hon
hastigt lösa af ett klädesplagg i cunder och kasta bakom
sig detta skulle han först bita cunder, på så sätt
kunde hon hinna rädda sig.

Att personer voro dömda till mara eller varulv
påstods vara samvetslösa mödrars skull, då de voro
havande passade på då något sbo som gick på bete på föt.
De togo då "föthamnen" spänd ut den och kräps genom
den. Hetta gjort voro de befriade från plågor
under barnsängens

Frå Anna Bartholin
Bergsgatan 19
Malmö.